

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคม การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคม และความอยู่รอดของมนุษย์ สังคมมนุษย์ทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นแบบโบราณหรือสมัยใหม่ จะต้องพึ่งพาการสื่อสารเพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ สามารถดำรงรักษา และเปลี่ยนแปลงการจัดการเกี่ยวกับระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคม และสามารถรับมือ กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้” กล่าวโดย Wright (1986:4)

ในปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทต่อสังคมมากขึ้นทุกขณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อประเภท โทรทัศน์ ซึ่งนับเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยม และความสนใจจากประชาชนทุกระดับ ด้วยคุณภาพ ที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพและเสียง โทรทัศน์จึงสามารถให้ทั้งความบันเทิง ความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารทุกประเภทให้แก่สังคมได้โดยง่าย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เมื่อสถานีโทรทัศน์ ช่องแรกของประเทศไทย อันได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ได้ก่อกำเนิดขึ้น รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ที่ได้รับ การบรรจุอยู่ในแผนผังรายการสำหรับออกอากาศแล้วแต่เป็นรายการเพื่อความบันเทิงทั้งสิ้น ละครโทรทัศน์ก็เป็นหนึ่งในรายการบันเทิงที่ถูกบรรจุเข้าไปในผังรายการเสมอมา ละครโทรทัศน์นั้นถือ เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “สื่อมวลชน” นอกจากนั้นละครโทรทัศน์ยังเป็นกิจกรรมทางสังคม อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม และเป็นเรื่องทางสังคมที่มีผลกระทบ และได้รับผลกระทบจากสังคมทั้งสิ้น กล่าวคือ ละครโทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนจะสะท้อนสิ่งที่มี อยู่ และเป็นอยู่ในสังคมให้คนในสังคมได้รับรู้ และในทางกลับกันยังสร้างภาพแห่งความเป็นจริงใน สังคมขึ้นใหม่

สำหรับละครโทรทัศน์ไทยนั้น ละครโทรทัศน์ประเภท TV. Serials เป็นรูปแบบที่ผู้สร้างนิยม ผลิตมากที่สุด ซึ่งละครประเภทนี้มีลักษณะเป็นละครเรื่องยาวที่เล่นหลายตอนจบ เนื้อเรื่องทั้งหมดเป็น เรื่องเดียวกัน ออกอากาศเป็นประจำ ใช้ผู้แสดงเป็นชุดเดียวกัน ละครแบบนี้รู้จักกันดีในชื่อของ “Soap Opera” ตัวอย่างละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในขณะนี้ (พ.ศ. 2542) อาทิเช่น ละครโทรทัศน์เรื่องรักเล่ห์

เพทุบาย พิษน้ำผึ้ง รักในสายหมอก รัก..สุดหัวใจ เกียรติยศบฏรัก รักสุดท้ายที่ปลาย เสน่ห์นางจิ้ง
และรั้งหนาวจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ละครเรื่องรองเท้านารี บาบรัก เจ้าสาวของอานนท์ โดด
เดี่ยว..ไม่เดี๋ยวตาย บังเอิญช่วยไม่ได้ จากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 หรือเรื่องข้าม
สีทันดร คุณชาย ขุนเดช รักฝันนิรันดร์ และเงาโศกจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 หรือแม้แต่
ละครเรื่องสุริยาที่รักของสถานีโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. และเหตุที่ละครประเภทนี้ได้รับการเรียก
ขานว่า “Soap Opera” นั้น คงต้องย้อนหลังกลับไปในยุคเริ่มแรกที่เกิดละครโทรทัศน์ขึ้นในสหรัฐ
อเมริกา ละครโทรทัศน์นี้มีรูปแบบเป็นรายการบันเทิงที่ได้รับความนิยมในระดับชาติ กลุ่มผู้ผลิตและผู้
อุปถัมภ์รายการต่างก็เล็งเห็นถึงกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มแม่บ้านโดยเฉพาะ ผู้อุปถัมภ์ราย
การส่วนใหญ่จึงมักจะเป็นบริษัทห้างร้านที่ขายสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เช่น ยาสีฟัน
แปรงสีฟัน แชมพู สบู่ ฯลฯ เสียเป็นส่วนใหญ่ จนรายการละครประเภทนี้ถูกเรียกว่า “Soap Opera” ไป
โดยปริยาย

Defleur (1964: 55) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่สำคัญของละครโทรทัศน์ไว้ว่า นอกจากละครโทรทัศน์
จะให้ความบันเทิงเป็นหลักในลักษณะของอิทธิพลทางอารมณ์ ละครโทรทัศน์ยังเป็นแหล่งความรู้ ซึ่งทำ
หน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอนให้รู้ถึงการปฏิบัติตัวในสังคม
ละครโทรทัศน์จึงเป็นตัวแทน (Socializing agent) ในการบอกสมาชิกในสังคมให้รู้ถึงเป้าหมาย ค่า
นิยม บทบาท และแบบอย่างของสังคมโดยวิธีอ้อม ผู้ชมโทรทัศน์จึงเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ในลักษณะที่ไม่รู้ตัว

ส่วน Albert Bandura ได้ทำการศึกษาและสรุปเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social
Cognition Theory) โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นเกิดจากการสังเกตตัวแบบ
(Modeling) ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลงมือทดลองดู ในการ
เรียนรู้โดยผ่านทางตัวแบบนั้น ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถจะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดง
ออกได้พร้อมกัน และเนื่องจากคนเราใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่แคบ ดังนั้น การรับรู้เกี่ยว
กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจึงมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์จากผู้อื่นโดยการได้เห็น และได้ยิน
โดยไม่มีประสบการณ์ตรงเข้ามาเกี่ยวข้อง Bandura กล่าวว่า คนเราส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของ
สังคม โดยผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น โดยในรายละเอียดของการศึกษาในด้านนี้ Bandura กล่าวว่า คนเรา
มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมตัวเราเองตัวเราอยู่เสมอ ทั้งสองสิ่งมีอิทธิพลต่อกันก่อให้เกิด
การเรียนรู้ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational
Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) จากการสังเกตนี้บุคคลจะสร้างรูปแบบและกฎ

ของพฤติกรรมของตัวแบบ และจะเก็บข้อมูลไว้ในสมอง เป็นแนวทางสำหรับพฤติกรรมตัวเองต่อไป ในที่นี้ "ตัวแบบ" ไม่จำเป็นจะต้องเป็นตัวแบบที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจเป็นตัวสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ นอกจากนี้คำบอกเล่าด้วยคำพูด หรือข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็สามารถเป็นตัวแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกตไม่ใช่การลอกแบบจากสิ่งที่สังเกตโดยไม่ได้ตั้งใจอยู่กับคุณสมบัติและทักษะของผู้เลียนแบบด้วย (1989 อ้างโดยปริยาร, 2539) ดังนั้นละครโทรทัศน์ก็น่าจะจัดอยู่ในขอบข่ายนี้เช่นกัน นั่นคือ ผู้ชมละครโทรทัศน์จะรับและเรียนรู้พฤติกรรมจากละครโทรทัศน์ไปโดยไม่รู้ตัว

ปัจจุบันในการศึกษาด้านพฤติกรรมศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านหันมาให้ความสนใจกับแนวคิดที่เรียกว่า "ความฉลาดทางอารมณ์ หรือ อีคิว" (Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient: EQ) ซึ่งเชื่อว่า คนที่มีความฉลาดทางปัญญาสูง (Intelligence Quotient: IQ) ไม่ใช่คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอไป สถิติปัญญาเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น แต่ความฉลาดทางอารมณ์ต่างหากเป็นส่วนสำคัญที่ประคับประคองให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงในทุกด้าน (Salovey, Mayer and Caruso, 1997) ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา สังคมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเรื่องความฉลาดทางปัญญาแต่ปัจจุบันได้มีการศึกษาพบว่า ความรู้ทั้งหลายที่เล่าเรียนมารวมทั้งความฉลาดทางปัญญาอาจมีส่วนผลักดันความสำเร็จของคนเราเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลืออีก 80 เปอร์เซ็นต์นั้นประกอบด้วยหลายปัจจัย ตั้งแต่ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการแก้ไขความคับข้องใจ หรือแม้แต่โชคชะตา ซึ่งส่วนหลังนี้ล้วนเป็นเรื่องของความฉลาดทางอารมณ์ทั้งสิ้น พอจะกล่าวสรุปได้ว่า คนเราจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น ต้องมีความฉลาดทั้งสองด้านประกอบกัน เหมือนเหรียญซึ่งมีสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นเรื่องของเหตุผล ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นเรื่องของอารมณ์ ดังนั้น หากขาดด้านใดด้านหนึ่งไปก็คงเป็นได้แค่เพียงเหรียญที่ไม่สมบูรณ์ โดยที่ "ใจ" นั้นต้องมาก่อน "สมอง" (Our Hearts Hold Dominion Over Our Heads) โดยแนวคิดนี้เชื่อกันว่าคนที่มีความฉลาดทางปัญญาปานกลาง แต่มีความฉลาดทางอารมณ์ดีจะประสบความสำเร็จมากกว่าคนที่มีความฉลาดทางปัญญาสูง แต่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ ส่วนคนที่มีทั้งความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์สูงก็จะประสบความสำเร็จมากขึ้น สำหรับสหัฐวรรษใหม่นี้ สังคมโลกจึงปรารถนาให้คนรุ่นใหม่มีความฉลาดทั้งสองอย่างนี้ คือ ฉลาดทั้งทางปัญญาและอารมณ์ควบคู่กันไป

Daniel Goleman (1995) ได้ทำการศึกษา และสรุปไว้ในหนังสือ Emotional Intelligence: Why it can matter more than IQ ว่า ทักษะความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นตัวผลักดันให้เราประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว ความฉลาดทางอารมณ์ คือ การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นข้อด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการ และแสดงออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือ มองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี และมองบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น คนต้องมีปฏิสัมพันธ์ ต้องทำงานร่วมกัน และขณะเดียวกันก็เน้นถึงความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้งคับข้องใจ และหาทางแก้ไขปัญหามีหลักเกณฑ์ ซึ่ง Goleman ได้จำแนกลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 5 ลักษณะใหญ่ อันได้แก่ ความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และทักษะทางสังคม มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ใหญ่ ที่แสดงให้เห็นว่า ลำพังเพียงความฉลาดทางปัญญาเพียงอย่างเดียวยังมีไม่เพียงพอที่จะชี้ชัดถึงความสำเร็จ โดยมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ทำการศึกษาย้อนหลังเกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงาน โดยศึกษาจากนักศึกษาที่เรียนในช่วงทศวรรษ 1940 จำนวน 95 คน เป็นการศึกษาดูต่อเนื่องระยะยาว ติดตามจนถึงวัยกลางคน พบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาและได้คะแนนในการเรียนในระดับสูง ๆ มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จเมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำกว่าทั้งในด้านหน้าที่การงานและความสุขในชีวิตครอบครัว

จากรายงานข่าวเรื่อง "การศึกษา : แก้ปัญหาความรุนแรงในสหรัฐ" ได้เปิดเผยผลการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำร้ายผู้อื่น รวมทั้งทักษะทางสังคมที่ขาดหายไปจากสำนักของผู้นิยมความรุนแรง พบว่า ความยับยั้งชั่งใจ เป็นหัวใจสำคัญของการสกัดกั้นการใช้ความรุนแรง และความยับยั้งดังกล่าวจะเกิดได้โดยการฝึกให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักระงับความต้องการของตนเอง รวมทั้งการจัดการกับความโกรธ และรายงานยังได้กล่าวต่อไปว่า โดยธรรมชาติของวัยรุ่นก็เป็นวัยที่ไวต่อการถูกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าอยู่แล้ว ในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความกดดันเร่งร้อน ถ้าหากพวกเขาไม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมอย่างเหมาะสมแล้วละก็ เผลอนอนว่าปัญหาย่อมจะตามมาอย่างเห็นกัน (กรุงเทพธุรกิจ จุดประกาย, 9 มิ.ย. 2541: 5) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการที่คนเราขาดการเรียนรู้และขาดการพัฒนาทักษะในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์ด้วยกันทั้งนั้น คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่ดีจะไม่เข้าใจตนเอง ไม่เข้าใจคนอื่น ไม่ยอมรับความเป็นจริง เอาแต่ใจตนเอง ไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งในใจตนเองได้ ปกติคนเราจะมีความโกรธ

เครียด ผิดหวังได้ทั้งนั้น แต่คนที่มีความพื้นฐานอารมณ์ไม่ดีอยู่แล้ว อาการต่าง ๆ จะมากและนานกว่าคนปกติ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงพบว่าคนเก่ง ๆ แต่ประสบความล้มเหลวในการประกอบกิจการงาน ชีวิตครอบครัวและความสัมพันธ์กับผู้อื่นบ่อย ๆ ความฉลาดทางอารมณ์นั้นสามารถเรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนาได้แม้เมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความฉลาดทางปัญญาที่เชื่อว่าเป็นผลของกรรมพันธุ์และการเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งโดยปกติแล้วคนเราจะมีการติดต่อกับสื่อสารกับทุกสิ่งที่อยู่แวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นกับบิดามารดา บุคคลที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งการเปิดรับสื่อมวลชนด้วย เท่ากับว่าได้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และการปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งหลายที่ดำเนินอยู่ ก่อให้เกิดแบบแผนทางพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนได้ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าละครโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งก็น่าจะมีส่วนในการนำเสนอหรือเผยแพร่แนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์นี้อยู่บ้าง

บทความหนึ่งในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2542 ได้รายงานข่าวในคอลัมน์ชีวิตรวดไว้ว่า “ละครโทรทัศน์เรื่องฮิตๆ ที่มีการฆ่าตัวตาย มีอิทธิพลชวนให้ผู้ชมเอาอย่างการฆ่าตัวตายและเลียนวิธีการฆ่าตัวตายได้ คณะนักจิตวิทยาอังกฤษ ได้กล่าวเตือนในวารสารการแพทย์ของเมืองน้ำชาว่า ละครโทรทัศน์ที่มีบทแสดงการพยายามฆ่าตัวตายด้วยการกินยา อาจเป็นชวนให้ผู้ชมเลียนแบบการฆ่าตัวตายวิธีนี้ได้ ผู้เขียนบทและผู้ผลิตรายการควรคำนึงถึงความรับผิดชอบในเรื่องนี้ไว้ด้วย คณะนักวิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้ เมื่อปรากฏว่า มีผู้พยายามฆ่าตัวตายที่ถูกส่งเข้าโรงพยาบาลต่าง ๆ ในช่วงเวลา 3 สัปดาห์ นับแต่ก่อน และหลังการแพร่ภาพละครโทรทัศน์เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องของชายวัย 30 ปี พยายามฆ่าตัวตายด้วยการกินยาเป็นจำนวนมากผิดปกติ การวิจัยด้วยการใช้แบบสอบถามกับคนไข้เรือนฟัน ได้ทราบว่าเป็นในช่วงสัปดาห์แรกของการแพร่ภาพละครโทรทัศน์เรื่องนั้น มีผู้อยากฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น 17 เปอร์เซ็นต์ และค่อยลดลงมาในช่วงสัปดาห์ที่สองเหลือ 9 เปอร์เซ็นต์ ผู้ป่วยที่พยายามฆ่าตัวตาย 15 เปอร์เซ็นต์ กล่าวว่า การได้เห็นฉากการฆ่าตัวตาย ทำให้คิดอยากฆ่าตัวตายด้วยการกินยาบ้าง นักวิจัยยังได้เผยว่า ฉากการฆ่าตัวตาย นอกจากมีอิทธิพลให้คิดอยากฆ่าตัวตายเอาอย่างแล้ว ยังมีอิทธิพลกับการเลือกแบบวิธีการฆ่าตัวตายอีกด้วย” จะเห็นได้ว่าการศึกษาครั้งนี้ให้ผลสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ซึ่งแสดงให้เห็นผลกระทบ (Impact) ของเนื้อหาละครโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมของคนในสังคม อิทธิพลของละครโทรทัศน์ยอดนิยมเหล่านี้จึงเกิดขึ้นได้ทั้งด้านบวกและลบ ผู้ชมมักเรียนรู้แบบอย่างไปแบบไม่รู้ตัว และมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวละครที่พวกเขาชม เลียนแบบตั้งแต่การแต่งกาย ทรงผม บุคลิกท่าทาง คำพูด รวมถึงพฤติกรรมทั้งด้านดีและไม่ดีที่ปรากฏให้เห็นในละครโทรทัศน์ ยิ่งละครเรื่องใดฮิต หรือเป็นที่นิยมมาก ก็ยิ่งมีผลต่อ

พฤติกรรมของคนในสังคมมากขึ้นเท่านั้น ผู้ผลิตจึงควรหันมาพิจารณาถึงเนื้อหาสาระ (Content) และวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาของละครโทรทัศน์ที่จะผลิตและแพร่ภาพสู่สาธารณชน นักวิจารณ์หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาของละครโทรทัศน์ไทยว่า มองดูเหมือนกำลังพ่ายเรือวนอยู่ในอ่าง ไปไหนไม่ได้ไกล มักนำเสนอแต่เรื่องน้ำเน่า ไม่มีแก่นสาร ขาดความเป็นเหตุเป็นผล เค้าโครงเรื่องวนเวียนอยู่แต่เรื่องชู้สาว เมียหลวง เมียน้อย รักก็รักก็หักของวัยรุ่น ปัญหาแม่ผัวลูกสะใภ้ ซ้ำซากจำเจและผลิตซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่า (Repetition & Recycle) โดยการใช้รูปแบบใหม่ผนวกเข้ากับเทคโนโลยีความทันสมัย แต่ในเบื้องลึกยังคงรักษาอุดมการณ์แบบเดิม ๆ จะมีแปลกใหม่อยู่บ้างแต่ก็น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ตัวอย่างละครโทรทัศน์ที่อยู่ในความสนใจของผู้ผลิตอย่างไม่เสื่อมคลาย อาทิ ละครบ้านทรายทอง คู่กรรม สลักจิต ปริศนา หรือดาวพระศุกร์ ฯลฯ ไม่ว่าจะกี่ยุคกี่สมัย ละครเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ในความนิยมของผู้ผลิตละครโทรทัศน์เสมอ แล้วละครโทรทัศน์ยอดนิยมที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นละครน้ำเน่าเหล่านี้มัน นอกเหนือจากจะทำหน้าที่ในการให้ความบันเทิงแล้วนั้นยังได้ถ่ายทอดแนวคิดในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในเนื้อหา (Content) หรือตัวสาร (Message) บ้างหรือไม่ และมีการถ่ายทอดไปสู่ผู้ชมในลักษณะใดบ้าง คือประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา ตามที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่า ความฉลาดทางอารมณ์นั้น คือ การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จักจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการ และแสดงออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสมจนสามารถนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้นละครโทรทัศน์ก็น่าจะเป็นตัวจักรสำคัญตัวหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้เพื่อช่วยในการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่ผู้ชมที่ภักดีนี้ได้เช่นกัน

ปัญหานำวิจัย

1. ละครโทรทัศน์หลังข่าวมีการถ่ายทอดแนวความคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์บ้างหรือไม่
2. ละครโทรทัศน์ดังกล่าวได้มีการสอดแทรกแนวความคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ลักษณะใดไว้ในเนื้อหาละครโทรทัศน์บ้าง อาทิเช่น ความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น และทักษะในการเข้าสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครที่ปรากฏในละครโทรทัศน์หลังข่าว
2. เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านละครโทรทัศน์หลังข่าว ทั้ง 5 ลักษณะ อันได้แก่ ความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น และทักษะในการเข้าสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

ละครโทรทัศน์ที่นำมาศึกษาจะเลือกเฉพาะละครโทรทัศน์หลังข่าวภาค 20.00 น. ที่ออกอากาศตั้งแต่ต้น-จนจบ ในระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน พ.ศ. 2542 นาน 5 เดือน จากสถานีโทรทัศน์ 3 ช่อง ได้แก่ ช่อง 3, 5 และ 7 โดยทำการคัดเลือกสถานีละ 1 เรื่อง ได้แก่

- 1) ละครโทรทัศน์ เรื่อง “รักสุดท้ายที่ปลายฟ้า” จากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3
- 2) ละครโทรทัศน์ เรื่อง “โดดเดี่ยวไม่เดียวดาย” จากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5
- 3) ละครโทรทัศน์ เรื่อง “คุณชาย” จากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7

ข้อสันนิษฐาน

1. ละครโทรทัศน์นั้นมีการนำเสนอแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาสาระอยู่เป็นจำนวนมาก
2. การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์ในละครโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน น่าจะมีการถ่ายทอดและนำเสนอออกมาในหลายลักษณะ ทั้งความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น และทักษะในการเข้าสังคม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence or Emotional Quotient: EQ) หมายถึง การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นข้อด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการ และแสดง ออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือ มองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้ มนุษย์ประสบความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จในที่นี้ คือ ความพึงพอใจในความสุขของสถานะที่ตนเอง ดำรงอยู่ทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการตระหนักรู้ ในตนเอง ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการสร้างแรง จูงใจ ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และทักษะทางสังคม

ความสามารถในการตระหนักรู้ในตนเอง (Self Awareness) หมายถึง ความสามารถในการรับ รู้เท่าทันในอารมณ์ และผลที่จะตามมาของอารมณ์นั้น (Emotional Awareness) สามารถประเมิน อารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่น และจุดด้อยของตนเอง (Accurate Self-assessment) มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและความมีคุณค่าของตนเอง (Self Confidence)

ความสามารถในการบริหารและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (Self Regulation) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self control) สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความฉุนเฉียว ต่าง ๆ ได้ เป็นคนน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ยึดถือคุณธรรมเป็นหลัก มีสติ รับผิดชอบต่อ การกระทำ (Conscientiousness) มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ยืดหยุ่นในการจัดการกับ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปิดใจกว้างกับความคิด แนวทาง และข้อมูล ใหม่ ๆ ได้อย่างมีความสุข (Innovation)

ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง หมายถึง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motive) และพยายามที่จะปรับปรุงตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า หรือให้ได้ มาตรฐานที่ดีเลิศเสมอ (Standard of Excellence) มีความจงรักภักดี ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและ องค์กร (Commitment) มีความคิดริเริ่มพร้อมปฏิบัติทันทีที่โอกาสอำนวย (Initiation) มองโลกในแง่ดี พร้อมเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ (Optimism)

ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น และสนใจในข้อวิตกกังวลของเขา รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Understanding Others) มีจิตใจไม่บริการ รับรู้คาดคะเนและตอบสนองความต้องการของบุคคลอื่น หรือผู้ที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี (Service Orientation) ส่งเสริมผู้อื่น ทราบความต้องการและช่วยพัฒนาให้เขามีความรู้ความสามารถให้ถูกทาง (Developing Others) สร้างและให้โอกาสบุคคลอื่น ยอมรับในความแตกต่างของบุคคล (Leveraging Diversity) และรับรู้ถึงทัศนคติเห็นของกลุ่ม รวมทั้งสามารถอ่านสถานการณ์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มได้ (Political Awareness)

ทักษะในการเข้าสังคม หรือ ทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social Skill) หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวใจ สามารถแสดงวิธีการโน้มน้าวความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล แนบเนียน และได้ผล (Influence) มีทักษะความสามารถในการสื่อสารที่ดี ชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ (Communication Skills) และมีความสามารถในการบริหารความขัดแย้งได้ดี รู้จักเจรจาต่อรอง และสามารถหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม (Conflict Management) มีความเป็นผู้นำ (Leadership) เป็นที่รักใคร่และนิยมชมชอบของคนทั่วไป (Popularity) สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Change Catalyst) สามารถสร้างสายสัมพันธ์ ให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน (Building Bonds) ทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย (Team Capabilities)

ละครโทรทัศน์หลังข่าว หมายถึง รูปแบบหนึ่งของรายการที่นำเสนอในรูปแบบของละครทางสถานีโทรทัศน์โดยมีเนื้อหาสาระหลายประเภท มีการดำเนินเรื่องราวติดต่อกันไป ยาวหลายตอนจบ โดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด แพรวภาพหลังจากการเสนอข่าวภาค 20.00 น. ความยาวตั้งแต่ 12-30 ตอนจบ อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30, 60 หรือ 90 นาที ออกอากาศ 2-3 วันต่อสัปดาห์

สถานีโทรทัศน์ หมายถึง สถานีโทรทัศน์ที่มีรายการละครหลังข่าวในปี 2542 ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นพื้นฐาน และจุดเริ่มต้นในการศึกษาถึงเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์” ที่ปรากฏในสื่อประเภทรายการละครโทรทัศน์ไทย
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการละครโทรทัศน์ไทยและผู้เกี่ยวข้องสำหรับใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการผลิตละครโทรทัศน์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้ชมสามารถนำไปใช้ในการเพิ่มพูนและเสริมสร้างทักษะความฉลาดทางอารมณ์
3. เพื่อผลที่ได้จากการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาและการนำเสนอความฉลาดทางอารมณ์ในละครโทรทัศน์ไทยในทุก ๆ เรื่องได้
4. งานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการศึกษาเพื่อพัฒนาเนื้อหาของสื่อมวลชนไทย